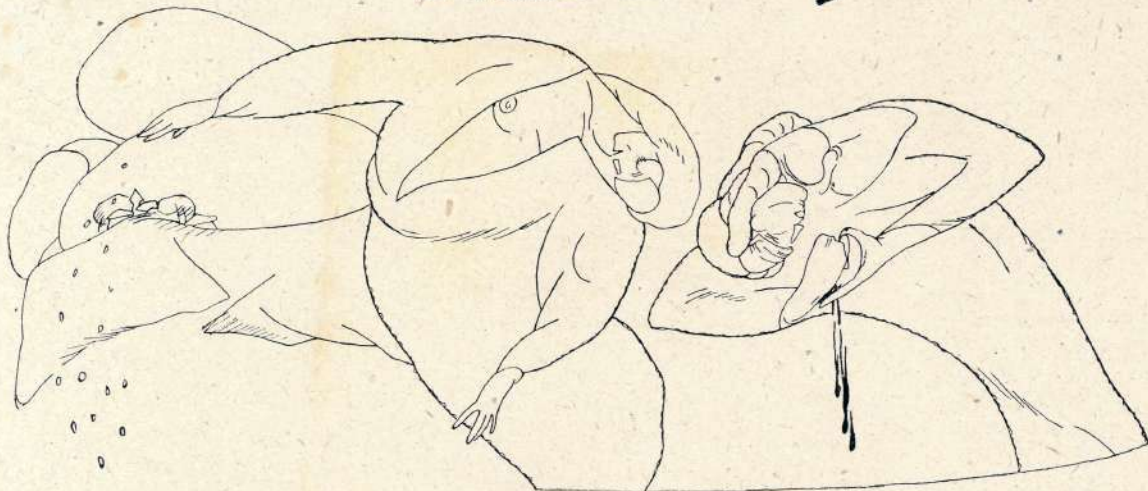

Znanstveni

K. R. 4 VI
- 20

† DR. ANTON MAHNIČ.

»... credit et zelum Dei habuit, et Deum, qui fecit omnia, fideliter adoravit.«

(Iz cerkv. molitev za umirajoče.)

Dne 14. decembra 1920 je umrl v Zagrebu mož, ki je z vso odločnostjo začel pred kakimi 40 leti staviti temelje naše kulturne sedanosti. Pomen njegovega delovanja je tako dalekosežen na vseh poljih javnega življenja Slovencev, da se ga mora tudi leposlovni »Dom in Svet« spomniti, ko je odšel od nas.

Zunanja zgodovina njegovega življenja je na kratko ta-le: Rodil se je 14. septembra 1850 v Kobdilju, občina Št. Danijel na Krasu na Goriškem kot sin kmečkih staršev. Gimnazijo in semenišče je študiral v Gorici in bil 30. avgusta 1874 posvečen v duhovnika; nato je postal prefekt v knezoškofijskem deškem semenišču v Gorici in l. 1880 profesor bogoslovja istotam; predaval je sv. pismo novega zakona. 30. novembra 1896 je bil imenovan za škofa na otoku Krku ter zasedel svojo stolico 25. marca 1897. Škof krški je ostal do svoje smrti. Po razpadu Avstrije so bili otoki njegove škofije zasedeni po Italijanih; radi svoje neustranjenosti, s katero se je postavil v bran za pravice slovanskega prebivalstva in cerkve ter si ni pustil v tem oziru ukazovati od novih gospodov, je bil odpeljan v Rim, kjer je poleg duševnih muk preстал tudi mnogo telesno, kar je še bolj izpodkopalo njegovo že prej slabotno zdravje. Po dolgotrajnih posredovanjih pri italijanski vladi je bil leta 1920 vendarle izpuščen, svoje škofije pa vseeno ni več videl. Odšel je v Jugoslavijo, da si popravi svoje zdravje, a je tu umrl kot gost nadškofa v Zagrebu.

Obsežnejša kot povest zunanjih dogodkov njegovega življenja pa je povest njegovega kulturnega delovanja med Slovenci in Hrvati. Svoje velepomembno kulturno delo je začel s peresom, najprej v »Slovincu«, potem pa v lastnem glasilu »Rimski Katolik«. Lotil se je z načelne strani vseh panog kulturnega življenja in se posluževal pri tem vseh literarnih sredstev, ki so mu bila na razpolago. Sadovi njegovega dela so se kmalu začeli kazati na vseh poljih javnega življenja od literature preko znanosti in časnikarstva do politike. Temelj novi dobi političnega razvoja Slovencev je bil položen l. 1892 s I. katoliškim shodom. Sledila je politična in gospodarska reorganizacija katoliških Slovencev, ustanovilo se je prvo katoliško akademično društvo »Danica«, dijakom je dal Mahnič lastno glasilo »Zora«, po njegovi pobudi se je ustanovila znanstvena Leonova družba v Ljubljani; kdor v teh smereh pregleda razvoj do danes, bo videl, kakó ogromnega pomena je bilo Mahničevo pionirsko delo.

Ko je kot škof krški prišel med Hrvate in mu je bilo direktno sodelovanje v domovini vsaj precej otežkočeno, če ne več ali manj onemogočeno (bilo pa tudi že ni več nujno, ker je bilo vzgojenih že zadosti izvežbanih moči na vseh poljih), je začel po istem načinu, kakor nekdanj doma, delo med Hrvati. Katoliške akademične organizacije s svojim glasilom »Luč«, hrvatska pučka stranka, hrvatska Leonova družba v Senju žalujejo danes za njim kot svojim duševnim očetom. Pokret pa je začel, podobno kot doma z »Rimskim Katolikom«, doli s »Hrvatsko Stražo«. Delo pa je bilo mnogo težavnije, ker je bilo še manj predpogojev za to kot pa v Gorici. Ustanoviti je moral celo lastno tiskarno »Kurykta« na Krku.

Na svojem novem kulturno in politično precej eksponiranem mestu pa je Mahnič opetovano do-